

LAUSUNTO

Helsinki 12.4.2024

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Viite: Valtiovarainministeriön lausuntopyyntö peruspankkipalvelu- ja luottolaitoslainsäädäntöä koskevasta arviomuistiosta 1.3.2024

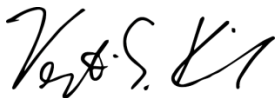
Asia: Asia VN/4219/2023

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveystieteellinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on 250 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäsenenä yli 70 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja:

lakimies Patrik Metsätähti, patrik.metsatahti@soste.fi, 040 938 3454
erityisasiantuntija Erja Saarinen, erja.saarinen@soste.fi, 050 433 4202

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Federation for Social Affairs and Health

www.soste.fi

1. Peruspankkipalvelut

Kommenttinne peruspankkipalveluita koskeviin arviomuistion havaintoihin ja toimenpideehdotuksiin (arviomuistion luku 2)? Voitte tässä yhteydessä tuoda esille myös arvioitanne eri toimenpidevaihtoehtojen vaikutuksista.

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry kiittää mahdollisuudesta lausua peruspankkipalveluita ja luottolaitoslainsäädäntöä koskevaan arviomuistioon.

SOSTE kiittää siitä, että peruspankkipalveluiden tilaa on kartoitettu monipuolisesti niin yksittäisten ihmisten kuin yhdistysten ja yritysten näkökulmasta. Prosessiin on osallistettu eri sidosryhmiä ja palveluiden käyttäjäryhmiä.

Kun muistiossa arvioidaan verkossa toteutetun kansalaiskyselyn tuloksia, on myönteistä, että muistutetaan siitä, että tällaiset kyselyt tavoittavat vain digitaalisia palveluita käyttävät. Lisäksi on syytä muistuttaa, että ne tavoittavat vain vastaajat, jotka osaavat hyvin suomea tai ruotsia ja tuntevat suomalaisen yhteiskunnan toimintatavat. Verkkokyselyllä ei siis ole tavoitettu ihmisiä, joille pankkipalveluiden saaminen tai käyttö on vaativinta. Arviomuistiossa on kuitenkin tuotu esiin myös heidän näkökulmaansa.

Perusoikeustarkastelua pitää vahvistaa

Peruspankkipalveluiden tila on kuvattu hyvin. Digitalisaatio on parantanut monin tavoin palveluiden saatavuutta ja käytettävyyttä. Palvelut ovat kuitenkin heikentyneet niillä, jotka eivät kykene käyttämään digitaalisia palveluja. Muistiossa korostetaan näiden asiakkaiden yhdenvertaisuutta ja syrjimättömyyttä, mutta ei tarkastella tilannetta perusoikeuksien toteutumisen näkökulmasta: nopean digitalisaation ja käteisen rahan käytön vaikeutumisen vuoksi osalla ihmisistä perusoikeuksien toteutuminen voi vaarantua, kun heillä ei ole pääsyä peruspankkipalveluihin, kuten mahdollisuutta käyttää pankkien tunnistautumispalveluita tai siirtää rahaa sähköisesti.

Lainsäätäjä on tarkastellut yllättävän vähän peruspankkipalveluita perusoikeusnäkökulmasta. Siinäkin vaiheessa, kun luonnollisten ihmisten oikeudesta peruspankkipalveluihin säädettiin luottolaitoslaissa, perusoikeusnäkökulma rajoitettiin lähinnä pohdintaan siitä, asettaako oikeus liiallisia esteitä pankkien elinkeinovapaudelle. Mahdollisesti perusoikeustarkastelua on haluttu rajoittaa, koska se johtaisi helposti laajempaan kysymykseen siitä, onko yksityisillä liikepankeilla Suomessa asema, jota niillä ei perustuslain mukaan saisi olla: merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan perustuslain 124 §:n mukaan antaa vain viranomaiselle.

Vuoden 2024 Suomessa mahdollisuus ihmisarvoisen elämän elämiseen on tehty käytännössä hankalaksi, jollei jopa mahdottomaksi, ellei pankkitiliä ja siihen liittyviä maksupalveluja ole käytettävissä. Yhä useammat kaupat ja ravitsemusliikkeet kieltäytyvät vastaanottamasta käteistä rahaa. Kortti- tai lähimaksu on ainoa maksutapa useimmissa julkisissa liikennevälineissä. Palkat ja sosiaalietuudet maksetaan yksinomaan tilisiirtoina. Näin peruspankkipalveluita voi pitää lähes välttämättömänä edellytyksenä esimerkiksi perustuslain 9 §:n mukaisen liikkumisvapauden, 18 §:n mukaisen oikeuden työhön tai elinkeinon ja 19 §:n mukaisen ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan toteutumiseksi.

Oikeus peruspankkipalveluihin on yhdistymisvapauden edellytys

Oikeutta peruspankkipalveluihin voidaan pitää välttämättömänä edellytyksenä myös perustuslain 13 §:n mukaiselle yhdistymisvapaudelle. Siihen sisältyy muun muassa oikeus ilman lupaa perustaa yhdistys, kuulua tai olla kuulumatta yhdistykseen ja osallistua yhdistyksen toimintaan.

Yhdistyslain 1 §:n mukaan yhdistyksen saa perustaa aatteellisen tarkoituksen yhteistä toteuttamista varten. Jollei yhdistyksellä ole pankkitiliä, sen on mahdotonta kerätä toimintaansa rahaa tai hankkia mitään yhdistyksen käyttöön, esimerkiksi vuokrata toimitiloja. Silloin aatteellista tarkoitusta on käytännössä mahdotonta toteuttaa.

SOSTE pitää välttämättömänä, että peruspankkipalveluiden haasteisiin vastaamiseksi ryhdytään lainsäädäntötoimiin, joilla kohtuuhintaisten peruspankkipalveluiden tarjoamisvelvollisuutta laajennetaan ainakin aatteellisiin yhdistyksiin.

Erityisryhmien palveluiden ongelmiin ei esitetä konkreettisia parannusehdotuksia

Muistiossa tunnistetaan, että yksityishenkilöasiakkaiden erityisryhmien peruspankkipalveluissa on merkittäviä ongelmia ja että se on yhteiskunnassa merkittävä haaste, ettei näitä erityistarpeita oteta huomioon. Tästä huolimatta ongelmien syitä ei avata eikä esitetä konkreettisia toimia tai yksilöityjä lainsäädännön muutostarpeita, joilla erityisryhmien, esimerkiksi vammaisten henkilöiden, asemaa peruspankkipalveluissa voitaisiin parantaa.

Peruspankkipalveluiden käyttäminen avustettuna, tai avustettuna toimimisen epääminen, on monille vammaisille henkilöille yksi keskeisimmistä pankkipalveluiden käyttämisen ja tosiasiallisen saatavuuden ongelmista. Muistiossa ei esitetä tähän ratkaisuja.

Peruspankkipalveluiden mukauttamista koskevaa harkintaa, mukaan lukien toisen ihmisen avulla toimimisen salliminen, ei saa jättää palveluntarjoajien tehtäväksi, vaan asiasta tarvitaan sääntelyä ja vahvaa viranomaisohjausta.

Muistiossa todetaan, että arviointihankkeessa saatujen selvitysten pohjalta olisi perusteltua harkita asiakaspalvelun tavoitettavuuden edistämistä koskevia toimenpiteitä. Asiakaspalvelun tavoitettavuuden edistämisen pitäisi olla pikemmin velvoittava kuin suositeltava harkinta.

Luvun 2 johtopäätöksissä todetaan, että pankkipalveluiden saatavuusongelmia on työ- ja koulutusperäisillä maahanmuuttajilla. Tämä koskee kuitenkin myös muita maahanmuuttajia, ja peruspankkipalvelut ovat tärkeitä kaikille maahanmuuttajille kotoutumisen onnistumiseksi.

Muistion mukaan peruspankkipalveluiden epäämiset, rajoittamiset ja irtisanomiset yksittäisiltä ihmisiltä ja yrityksiltä ovat lisääntyneet. Asiakkaiden henkilökohtaisten tietojen ja taustojen tunteminen on tärkeää rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estämiseksi, mutta tämä ei saa johtaa etniseen profilointiin tai syrjintään. On tärkeää, että pankit hoitavat asiakkaan tunnistamista koskevat velvoitteet sensitiivisesti ja ilman ennakkoluuloja tai profilointia.

2. Käteisen saatavuus ja käytettävyys

Kommenttinne käteisen saatavuutta ja käytettävyyttä koskeviin arviomuistion havaintoihin ja toimenpide-ehdotuksiin (arviomuistion luku 3)?

Muistiossa todetaan, että käteisen saatavuudessa ja käytettävyydessä on haasteita ja ongelmia niin yksityishenkilöillä kuin yhdistyksillä ja seuroilla. Esimerkiksi monet vammaiset henkilöt käyttävät enemmän käteistä kuin maksukortteja tai muita sähköisiä välineitä. Syynä tähän on maksupäätteiden esteellisyys tai muut digimaksamisen haasteet.

SOSTE kannattaa muistion ehdotusta, että käteisen saatavuuden ja käytettävyyden varmistamisessa edetään Euroopan komission asetusehdotuksen mukaisesti ja tarvittaessa tehdään kansallisia toimia, ellei asetusehdotus etene.

3. Asiakkaansuoja ja menettelytapasääntely: hyvä pankkitapa ja sopimusehtosääntely

Kommenttinne hyvää pankkitapaa ja sopimusehtosääntelyä koskeviin arviomuistion havaintoihin ja toimenpide-ehdotuksiin (arviomuistion luku 4)? Voitte tässä yhteydessä tuoda esille myös arvioitanne eri toimenpidevaihtoehtojen vaikutuksista.

Muistiossa todetaan, että finanssitoimialan laatimat hyvän pankkitavan periaatteet lähinnä kuvailevat voimassa olevia lakisääteisiä velvoitteita eivätkä ne yllä kuluttaja-asiakassuhteiden näkökulmasta lakisääteisten vähimmäisvaatimusten tasolle. Tietyistä näistä ei myöskään ole kehitetty yhteistyössä asiakas- ja viranomaissidosryhmien kanssa. SOSTE kannattaa hyvän pankkitavan selkeyttämistä, jotta säännöksen sisältö olisi nykyistä paremmin ennakoitavissa ja että palveluntarjoajat ja asiakkaat tunnistavat oikeutensa ja velvollisuutensa nykyistä selkeämmin.

4. Luottolaitosten toimintaa ja riskienhallintaa koskeva sääntely

–

5. Talletuspankkien yhteenliittymät

–

6. Luottolaitosten yhteisölaite

–

7. Muut havainnot ja huomiot

Arviomuistiossa pistää silmään, että kansalaisten ja heitä edustavien järjestöjen sekä yhdistysten ja yritysten näkemykset peruspankkipalvelujen tilasta poikkeavat suuresti pankkien näkemyksistä. On tarpeen arvioida, millä kaikilla keinoilla pankit saadaan kehittämään toimintaansa, jos niissä ei nähdä kehittämisen tarpeita.